

УДК 373.3.091.33-027.31

Мафтин Л.В., Прокоп І.С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті здійснено дослідження теоретичних засад технологічного підходу в освіті, розкрито його роль у процесі організації освітньої діяльності. Обґрунтовано актуальність розробки теорії педагогічної технології для нової української школи. Наголошено на тому, що технологічний підхід відкриває нові можливості для методичної варіативності в організації дитиноцентричного дидактичного процесу сучасної початкової школи, сприяє оптимальному синтезу форм, методів, засобів і принципів навчання.

Ключові слова: освітня політика, модернізація, нова українська школа, технологічний підхід, освітній процес, якість освіти, педагогічна технологія.

Maftyn Larysa, Prokop Inna

Yurey Fedkovych Chernivtsi National University

TECHNOLOGICAL METHODS OF EDUCATION AS ONE OF THE FACTORS OF QUALITATIVE INITIAL EDUCATION

Summary. The article deals with the theoretical foundations of the technological approach in education. The relevance of the development of this problem, which is conditioned by the latest transformations, defines the functioning of the new primary school: The ideas spread of the educational process humanization, the introduction of a competent approach, the variability of content, forms, methods and means of teaching for pupils of primary school age, is substantiated. Analyzed the views of researchers on the problem of technological approach, generalized interpretation of such basic concepts as «technology», «educational technology», «pedagogical technology», «educational technology», «innovative technology». Some scholars believe that educational technologies reflect the overall strategy for the development of education, a single educational space; include forecasting, designing, educational development planning, forecasting outcomes. Pedagogical technologies embody the tactics of implementing educational goals in the educational process by introducing models of the latter. The role of the technological approach (application of the set of didactic technologies) in the process of teaching organization and educational activities is revealed. It is emphasized that the technological approach opens up new possibilities for methodical variability in the organization of the child-centered educational process, promotes an optimal combination of forms, methods, means and principles of education.

Keywords: educational policy, modernization, new Ukrainian school, technological approach, educational process, quality of education, pedagogical technology.

Постановка проблеми. Нові суспільні виклики, процеси модернізації, що відбуваються в системі освіти, ставлять перед сучасним вчителем нові вимоги щодо покращення якості навчання, нових підходів до методик навчання, вибору оптимальних педагогічних технологій у дидактичному процесі. Особливого значення нині набуває проблема якості початкової освіти, оскільки розпочався перший етап реформування загальної середньої освіти і новий зміст освіти зорієнтований на формуванні в учнів тих компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації особистості в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії та практиці сучасної педагогіки накопичено чимало наукових напрацювань, що висвітлюють новітні тенденції розвитку освіти, потреби її реформування (В. Андрущенко, Н. Дічек, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк, Н. Нічкало, О. Сухомлинська та ін.); удосконалення освітнього процесу (А. Алексюк, І. Бех, В. Бондар, С. Гончаренко, М. Євтух, Т. Завгородня, В. Лозова, О. Семенов, Н. Слюсаренко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружа й ін.); методики впровадження новітніх педагогічних технологій (Д. Баханов, В. Беспалько, І. Дичківська, О. Дубасенюк, С. Сисоева, О. Пехота, І. Прокопенко, М. Чепіль, І. Шоробура та ін.).

Однією із актуальних проблем педагогічної науки є проблема змісту і якості шкільної освіти. Це питання є предметом дослідження В. Андру-

щенко, Н. Бібік, Я. Кодлюк, В. Лугового, О. Ляшенка, С. Мартиненко, О. Пехоти, О. Савченко, І. Шапошнікової та ін. Зауважимо, що у наукових розвідках поняття «якість освіти» трактується неоднозначно, оскільки охоплює якість навчання, виховання та розвитку особистості як результат освітньої діяльності. Академік О. Савченко зазначає, що якість шкільної освіти це – «інтегральна характеристика функціонування системи, що відображає ступінь відповідності досягнутих освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням» [6, с. 500]. С. Дубяга трактує якість освіти як «ступінь задоволення від очікуваних результатів різних учасників процесу навчання, від наданих освітнім закладом послуг або ступінь досягнення, поставлених в освіті мети і завдань» [5, с. 158]. І. Зязюн та О. Пехота наголошують на тому, що якість освіти обумовлюється змістом навчання, особистістю педагога, тими умовами, які забезпечують рівень освітнього процесу. Особливого значення у зв'язку з цим набуває визначення цілей і прогнозування очікуваних результатів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання технологічного підходу в педагогіці привертало й привертає увагу багатьох науковців. Однак залишаються дискусійними певні аспекти як теоретичного плану (сутність технологічного підходу та педагогічних технологій), так і практичного (місце технологічного підходу у процесі модернізації початкової

загальної освіти, поєднання традиційних та інноваційних технологій в освітньому процесі сучасної початкової школи).

Мета статті. Метою цієї роботи є висвітлення теоретичних засад технологічного підходу у процесі навчання в початковій школі як провідного чинника його оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку сучасної освіти є потреба підвищення якості освіти, модернізації її змісту, оновлення форм організації освітнього процесу. Реалізація цих завдань можлива на засадах впровадження освітніх інновацій, технологічного підходу: орієнтація освітнього простору на компетентнісний підхід, пошук ефективних технологій навчання, різноманітність навчальних програм і підручників.

До основних чинників, які забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти відносять такі: «повне і своєчасне охоплення навчанням усіх дітей молодшого шкільного віку; різноманітне використання досягнень дошкільного періоду; осучаснення та оздоровлення освітнього середовища; впровадження методик особистісно і компетентісно зорієнтованого навчання і виховання молодших школярів; технологічність методик навчання; моніторинговий супровід освітнього процесу; адекватна підготовка педагогічних кадрів» тощо [4, с. 12]. Шукаючи відповіді на питання «як навчати результативно», учені прийшли до висновку, що освітній процес потрібно технологізувати. Як зазначають О. Беспалько, В. Євдокимов, О. Пехота, технологічність освітнього процесу є показником його якості. Критеріями технологічності процесу навчання виступають концептуальність, системність, керуваність, ефективність, відтворюваність.

Розглядаючи проблему технологічності методик навчання, варто окреслити сутність поняття «технологія», оскільки у науковій літературі ми зустрічаємо різні підходи до його тлумачення. Дослідники зауважують, що про технологічні аспекти навчання писав ще Я.А. Коменський, який прагнув віднайти ідеальний метод навчання як добре налагоджений механізм. З процесом виховання цей термін пов'язав А.С. Макаренко. Енциклопедичні джерела зміст цього поняття визначають як знання про майстерність (дослівний переклад з грецької) [2]. У більш широкому розумінні означений термін трактується як сукупність методів і процесів перетворення вхідних матеріалів, що дозволяє отримати продукцію із заданими параметрами; сукупність знань про способи й засоби здійснення виробничих процесів; сукупність прийомів, що застосовуються у будь-якій діяльності; вид продуктивної діяльності, завдяки якій успішно досягається поставлена мета щодо задоволення певних потреб.

Щодо дефініції «педагогічна технологія», то у науково-педагогічних дослідженнях можна виокремити наступні погляди на її сутність: змістова техніка реалізації навчального процесу (В. Беспалько); опис процесу досягнення результатів, що плануються (І. Волков); науково обґрунтована педагогічна (дидактична) модель діяльності, яка гарантує досягнення педагогом певного навчального результату через чітко визначену мету й послідовність дій, спроектова-

них на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат (О. Савченко); системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Узагальнюючи вищезазначене, констатуємо, що під педагогічною технологією розуміють часткову методіку з досягнення поставленої мети; педагогічну систему в цілому; систему як певний алгоритм, оптимальну методіку для досягнення поставленої мети. Тобто, це поняття розглядається на загальнодидактичному (сукупність цілей, змісту, засобів, методів навчання, алгоритм діяльності суб'єктів дидактичного процесу); частково методичному (сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту навчання й виховання у рамках окремого предмету) та локальному (вирішення окремих дидактико-виховних завдань – робота з текстом, організація самостійної роботи, оцінювання та ін.) рівнях.

Основними ознаками педагогічної технології є «цілісність, вимірюваність, відтворюваність» [6, с. 494]. Її ціль – підвищення ефективності освітнього процесу, гарантування досягнення учнями запланованих позитивних результатів навчання. Зауважимо, що у зміст поняття «педагогічна технологія» входить не тільки сукупність методів, прийомів та способів навчання, а й педагогічна майстерність учителя, творчий підхід до процесу виховання, створення ситуації успіху в навчанні.

З метою конкретизації сутності педагогічних технологій, варто зупинитися на принципах їх функціонування, систематизованих голландським психологом Карлом Парререном. Дослідник виокремив і охарактеризував основні принципи, які віддзеркалюють ідеологію і практику сучасних технологій: викликати в учнів стійку мотивацію до навчання, що може базуватися на особистому досвіді учня; навчати діалогічно, тобто у співпраці з учнями; навчати діагностично (постійне спостереження за процесом навчання, корекція, стимулювання; варіативність структури навчання); навчати у відповідному темпі, використовуючи оптимальні засоби й способи; навчати й допомагати учням на рівні їх фактичних здібностей, а не на рівні зовнішніх характеристик відповідей учнів при виконанні навчальних задач; здатність учнів до рефлексії та оцінювання свого розвитку; забезпечення учнів таким підбором завдань для самостійної роботи, що допоможе уникнути ригідності мислення та дій; стимулювання ініціативності й творчості учнів; створення в класі таких умов, що сприятимуть формуванню соціально інтегрованої особистості учня.

У період активних освітніх змін сутність терміну «педагогічна технологія» набуває нових змістових відтінків, перш за все у ній має відбиватися прийнята в країні система освіти, її мета, змістова спрямованість, організаційна структура. Нові освітні стандарти зумовлюють впровадження освітніх технологій, зорієнтованих на дитиноцентричне навчання, на гармонійний, всебічний розвиток учня з урахуванням його особливостей, самобутності і самоцінності.

Кардинальні зміни, які відбулися у системі освіти, перш за все торкнулися початкової освіти: її статусу, мети, змісту, підходів до оцінки якості освітнього процесу. Нормативною базою цих змін є закон України «Про освіту», концепція НУШ, новий Державний стандарт початкової загальної освіти, типові освітні програми для 1-2 кл. Згідно Національної рамки класифікацій «початкова освіта є першим рівнем повної загальної середньої освіти, який має забезпечити здатність особи виконувати прості завдання у типових ситуаціях, у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи» [3, с. 36]. Метою початкової освіти визначено «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [7, с. 5].

Академік НАПН України О. Савченко у статті «Початкова освіта в контексті ідей нової української школи» особливу увагу звертає на аналіз основних положень закону «Про освіту», оскільки саме вони слугують тим підґрунтям, яке дозволяє педагогам належно усвідомити сутність результатів реформування НУШ і відображають зміну цілей освіти, яка стає діяльнісно-результативною. Зокрема:

- результати навчання, описані ширше, ніж компетентності; їх можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти; особа здатна їх продемонструвати після завершення освітньої програми (розділ 1, п. 22);

- ключові компетентності (розділ 11, п. 15), рекомендовані для всіх рівнів освіти: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технології; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; навчання впродовж життя; підприємливість та фінансова грамотність;

- предметні компетентності, передбачені типовими освітніми програмами;

- спільні (наскрізні) для всіх компетентностей вміння: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне і системне мислення; здатність логічно обґрунтовувати свою позицію; творчість, ініціативність; вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми; здатність співпрацювати з іншими людьми (ст. 12, п. 1) [7, с. 5].

Технологічність нині стає домінуючою характеристикою діяльності людини. Тому освітня політика держави перш за все спрямована на розвиток творчої особистості, її талантів, кращих якостей характеру, здібностей. З огляду на це, як зазначає О.Я. Савченко, і створені нові освітні програми для початкової школи [1], в основу яких покладені принципи: дитиноцентричності й природовідповідності; узгодження цілей предмету (курсу) з очікуваними результатами і змістом; доступності й науковості змісту і практичної спрямованості результатів; наступності

й перспективності для розвитку дитини; логічної послідовності й достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; взаємопов'язаного формування у кожній освітній галузі ключових і предметних компетентностей; можливостей реалізації вчителем змісту освіти через предмети або інтегровані курси; можливостей адаптації змісту програми до індивідуальних особливостей дітей (інтелектуальних, фізичних, пізнавальних); творчого використання програми залежно від умов навчання [7, с. 6].

Інноваційні процеси, які відбуваються у системі сучасної освіти, передбачають розробку й впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій, які нині використовуються у вітчизняній освітній сфері, зокрема: змістовно-операційна технологія розвитку; життєвого проекту та життєвого проектування; особистісно-орієнтованого уроку; міжпредметної інтеграції; проектного навчання; інтерактивного навчання; розвивального навчання; ігрові технології; технологія розвитку критичного мислення; формування та розвитку творчої особистості; навчання в співробітництві та ін. Варто зазначити, що у межах певної педагогічної технології нині розробляються й авторські навчальні технології.

Технологія навчання трактується науковцями як «певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання відповідно до поставленої мети; певною мірою алгоритмізація спільної діяльності вчителя та учнів у процесі навчання, узгодженість їхніх дій та взаємовідносин» [5, с. 156]. Серед відмінних ознак технології навчання виокремлюють діагностичне цілепокладання, результативність, алгоритмізованість, проєктованість, цілісність, керованість, коригованість. До структурних елементів технології навчання як системи дослідники відносять цілі навчання, психологічні закономірності засвоєння матеріалу, способи діяльності вчителя та учнів, ступінь досягнення мети навчання.

В умовах широкого впровадження інноваційних педагогічних технологій нового значення набуває і роль вчителя, який, згідно вимог Нової української школи, повинен стати модератором і фасилітатором учня. Тобто, він не просто повинен механічно ретранслювати інформацію, наповнювати своїх учнів знаннями програмного матеріалу, а перш за все керуватись якісними показниками: навчати їх шукати оптимальні шляхи отримання знань; формувати уміння відкривати для себе щось нове; знаходити інформацію, критично опрацьовувати її; застосовувати отримані знання на практиці. Досягнути цієї мети можна тільки за умови технологічності методик навчання: використання інноваційних педагогічних технологій, творчої роботи зі стратегіями розвитку критичного мислення на уроках, створення ситуації успіху. Однак, варто прислухатись до думки деяких учителів-практиків про те, що у системі початкової освіти недоцільно застосовувати увесь комплекс педагогічних технологій, у межах однієї навчальної дисципліни коректним буде використання певної окремої технології чи її елементу.

Висновки і пропозиції. Отже, в умовах розбудови нової української школи, технологічний підхід набуває особливого значення, стає провідним,

зумовлює цілий комплекс новітніх змін, необхідність пошуку ефективних шляхів навчання, впровадження інноваційних педагогічних технологій. Сучасні завдання освіти, розвитку й виховання молодшого школяра можуть бути реалізовані за умов організації початкової діяльності у різних технологічних системах; вибору оптимального варіанту взаємодії учителя і учня; визначення найдоцільніших технологічних засобів, форм, методів, принципів; визначення критеріїв та показників навчальної роботи учнів, вибору методів контролю різних видів діяльності, стимулювання та оцінювання результатів діяльності. Особистісно-орієнтована взаємодія учителя і учнів передбачає глибокі знання як теоретичних основ технологій, так і уміння творчо використовувати їх основні елементи у практичній діяльності.

Основними умовами підвищення якості сучасної початкової освіти є належне навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; орієнтація на учня; готовність учителів до впровадження інноваційних технологій навчання; дотримання принципів педагогіки партнерства; висока педагогічна майстерність; творчий підхід до навчання й виховання учнів молодшого шкільного віку.

Перспективними для подальших досліджень є питання взаємозв'язку загальнонавчальних і педагогічних технологій; готовність вчителя початкової школи до їх застосування; оновлення професійного навчання відповідно до сучасних запитів шкільної практики; технологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах педагогічного закладу вищої освіти.

Список літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г. Кремень. Київ : Акад. пед. наук України, 2008. 1038 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. № 2145-VIII ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017, № 38-39. С. 380.
4. Нова українська школа : poradnyk dlia vchytelia / za zag. red. N.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Педагогічні технології в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Авт.-укл. С.М. Дубяга. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015, 160 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для вищ. навч. закл., 2-ге вид. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
7. Савченко О.Я. Початкова освіта в контексті ідей нової української школи. *Початкова освіта* : Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О.Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. С. 4–8.

References:

1. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Kremen V.G. (2008). Encyklopediya osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv : Yuricom Inter. (in Ukrainian)
3. Zakon Ukraini «Pro osvitu» (2017). [Law of Ukrain «About of education»] Information from the Verkhovna Rada. Kyiv, no 38–39.
4. Bibik N.M. (2018). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia. Kyiv : Litera LTD. (in Ukrainian)
5. Dubiaha S.M. (2015). Pedagogichni tekhnolohii v pochatkovii shkoli : Navchalno-metodychnyi posibnyk. Melitopol : Vyd-vo MDPU im. B. Khmelnytskoho. (in Ukrainian)
6. Savchenko O.Ia. (2013). Dydaktyka pochatkovoi osvity : pidruch. dlia vyshch. navch. zakl. Kyiv : Hramota. (in Ukrainian)
7. Savchenko O.Ia. (2018). Pochatkova osvita v konteksti idei novoi ukrainskoi shkoly. *Pochatkova osvita* : Methodychni rekomendatsii shchodo vykorystannia v osvitnomu protsesi typovoi osvitnoi prohramy dlia 1 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity; typova osvitnia prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity (kolektyvu avtoriv pid kerivnytstvom O.Ya. Savchenko); metodychni komentari providnykh naukovtsiv Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy shchodo vprovadzhennia idei Novoi ukrainskoi shkoly v pochatkovii osviti. Kyiv : UOVTs «Orion», 2018. S. 4–8. (in Ukrainian)